

Nato zavijejo pomaziljeno podobo križanega Odrešenika spet v rjuho, ter ga nesó, slovesni obhod napredovaje, pred Božji grob, in tû je sedmi poslednji ogovor v španjskem jeziku. Še mlad govornik je prav ganljivo govoril. Miloval pa je bolj Mater ko umorjenega Sina, razlagovaje, koliko je terpela, ko je gledala preljubega nedolžnega Sina na križ pribijati, na križu viseti in v grozovitih bolečinah dušo izdahniti; kako oestro ji je meč serce presunil, ko so ji pozneje s križa snetega Sina mertvega v naročje dali itd. Vse, kar je govoril, mu je šlo resnično od serca — vês je bil ginjen, in je ganil globoko v serce vse poslušavce, dasiravno ga niso vsi razumeli. Enoglasno sem slišal terdití, da poslednji govor je bil najganljiviši.

Tû bi Ti serčno rad pridjal himne ali pesme, ki se pri vsakdanji procesii od postaje do postaje pojejo, in molitve, ki se na vsaki postaji molijo; pa ga nimam človeka, ki bi mi prelepe himne poslovenil — sam pa nimam pesniške žile, kakor Ti je znano. Res, da na Kranjskem je več takih mož, ki bi ta prevod izverstno napravili, pa nisem z nobenim toliko znan, da bi ga s tem težavnim tolmačenjem nadlegoval. *)

(Dalje sledí.)

Jezikoslovne in zgodovinske reči.

Spisal P. Hicinger.

1. Prihod novih slovenskih rodov v naše kraje.

(Dalje.)

Od kod pa so prišli ti novi slovenski naseljenci? Dr. Rački (str. 252) se ozira na Šafařika, ter pravi, da iz zatatranskih strani, in v dokaz naveduje imena narodov, ki so poleg letopisov starega Nestorja stanovali v tistih stranéh, ki se pa po tem nahajajo tudi v Noriku in Panonii. Stodorani se kažejo krog mesta Štire, ki se v starih listinah imenuje „Steier in Stoder“; Suselci ali Susli na Lasnici v doljnem Štajerji, kjer stare listine znajo faro „Susenzeller“, opominjajo na Suselce ali Susole na litvanskih granicah; panonski Dudljebi okoli Blatnega jezera, kjer je bila kdaj krajina Dudleipa, kažejo na Dudljebe med Bugom in Štirom, ktere so si Avari leta 563 upokorili. Tudi ime Slovincov opominja na unstranske Slovjene, ki so poleg Nestorja prebivali krog jezera Ilmerja, ondi kjer se je postavil slaviti Novgorod. Misliti si je, da so s temi zatatranskimi Sloveni potegnile tudi nekatere plemena, ki so se pred nekterim časom že vselile bile v poddonavskih stranéh. Tudi nekatere imena rek se strinjajo z zatatranskimi vodami; Sana ali Savina in Štira na Štajerskem opominjate na enake reki v Galiciji.

Razun tega pa se zamore še mnogo imen iz slovenske zemlje primerjati z imeni v zatatranskih in v poddonavskih deželah. (Primeri Nestorjeve letopise in Anastazja pri Stritteru). Poljani ali Buljani zatatranski opominjajo na Poljane na Kranjskem in na Bulje v Istri; Radimiči krog Radoma na Poljskem najdejo enake Radomlje in potok Radomljo na Kranjskem; Bjatiči zatatranski se morebiti strinjajo z Bitnjami na Kranjskem in z Vitanjami na Štajerskem; Vojnici v Poddonavji se dajo primeriti Vojniku (Hohenegg) na Štajerskem, Sakulati pa s Sokovo (Himmelsberg) na Koroškem, in Runčini s Rončino na Goriškem; Sjeverani na Diesni v Rusii, in na Donavi v jugu opominjajo zopet na Severin na kranjsko-horvaški meji. Med gorami in rekami se Javornik nahaja na Koroškem in na Kranjskem kot v Tatrah; Bele, Bistrice, Šujca so na Kranjskem in Koroškem, in Raba na Štajerskem, pa tudi v Galiciji in na Poljskem Bjala, Bistrica, Raba in Svica. Med kraji in mesti pa imamo Krakovo, Ternovo, Beč, Bo-

hinj na Kranjskem, Rogatec na Štajerskem, kot v Galiciji Krakov, Tarnov, Bječ, Bohnijo in Rohatin; celó naša bela Ljubljana se nahaja v poljskem Lublinu; in Moravče na Kranjskem se snidajo z reko Moravo v Serbii, če ne tudi z Moravo v zahodnem koncu tatranskega gorovja. Tako primerjanje bi se utegnilo še na mnogo strani pomnožiti.

2. Čakovci med jadranskim morjem in Savo.

O Čakovcih je govoril po Vuku v lanskim „Novicah“ (str. 370 in d.) gosp. Kobe; o njih govori tudi dr. Rački v Arkivu (str. 254). On pravi tedaj, da Čakovci so ostanjki tistih Slovincov, ki so z Avari vred v prvih letih sedmega veka Rimljane pognali iz Dalmacije, in Solin leta 630 razrušili; so se tedaj pred prihodom Horvatov in Serbov vselili med morjem in Savo. Njih jezik je nekako v sredi med horvaško-serbskim in med slovenskim; več različnost tega jezika naveduje dr. Rački, ki jih ni omenil Vuk. Povzamem jih tukaj. Čakovci govorijo sudac, sudoc, Horvatje in Serbi sudac; pón, vóna, bóha, sónce namesti pln ali poln, volna, bolha, solnce; suć, tuć, vuć, sóko, tóko, vóko namesti slić ali sleć, tlić, vlić, slkó ali slećejo, tlkó, slkó; ućenji, sedenji, enako Čehom, namesti učenje, sedenje; rekol ali rekel, prišol, prišel, ko imajo Horvatje in Serbi rekao, prišao. Besede staroslovenske imajo Čakovci, ki so jih zgubili Horvatje in Serbi: jašč (voran), bujol (stultus, starosl. bujati, stulte agere), lobzati (cielovati), enja (starosl. ijnja, nunc), dil (dlja). Besed litvanskih nimajo, ki se pa nahajajo pri Horvati in Serbi: veruga, horv. lanac; hudost, horv. pakost; pišćenec, horv. pile.

Mislim, da nekatere imenovanih različnost se nahajajo tudi med Slovenci sèm ter tjà; na pr. v Bledu in Bohinji pravijo tudi tóčem, obóčem, boha, tost namesti tolčem, oblečem, bolha, tolst ali tovčem, obovčem, bovha, tovst, kakor govorijo drugod. Krog Šent-Vida pri Zatičini se sliši terdo peršel ali peršol, kozelc ali kozolc, ko drugod govorijo peršu ali prišev, kozuc ali kozevc. Morebiti bi ne bilo napčno, takošne enakosti in različnosti še dalje preiskovati; po njih bi se utegnili stara slovenska zgodovina tudi kaj več pojasniti. Omenjene so bile nekatere take posebnosti v besedah o Sarmatih limigantih in o imenu Kranje ali Krajne po gosp. Ravnikarji in Terstenjaku, in nekaj tudi po meni (v Novicah lanskim str. 198, 231 in 306).

(Dalje sledí.)

O Rojenicah še nekaj.

Ne verjel bi skorej človek, da so Rojenice, ki jih tudi Sojenice ali Sudjenice, Sujenice imenujejo, še vedno tako v živem spominu med ljudstvom. Že sem Vam za „Novice“ poslal štiri pripovedke, danes Vam imam že spet tri pripovedke, da jih razglasite kakor prinesek za slovensko basnoslovje. Varaždin ima blizo 10,000 duš, predmedstja so večidel obljudene s priprostimi Hrvati, ki govoré po slovenje in znajo mnogo narodnih stvari, da človek, ki po takem poprašuje, marsikaj v priložnosti zve, če jih vé za pravo žilico prijati.

1. Tak je bil jeden bogec, pak dojde k jedni hiži, i pri oni hiži je baš žena rodila. On sedi na klopi pri peči, pak k stolu gledí. Na jen put dojdejo tri žene. Bile so čistó belo oblečene, imele so na glavi bele velike robce a okol vrata grole samih demantov zlata i srebra, lica bile so okrogloga, velekrasne žene kakti Vile. Išle so k stolu i sela je saka na jeden vogel, a bogec takajše stane od peči i sede k četrtomu voglu i posluša, kaj bodo se ove tri žene spominjale. Vezda veli jena soditi ovomu detetu s

*) Verli gosp. fajmošter Hicinger bodo napravili ta prevod, ki se bo pridjal že omenjenim posebnim bukvicam. Vred.

kakovom smrtjom bode iz ovoga sveta prešlo. Prva reče: bode po veliki zimi drva cepal, pak bode došla zvir vok pa bode ga pojel, gda bode osemnajst let star. Druga reče: ne bode tak, neg bode soldat, pak naj tam vu zimi vumre. Tretja reče: ne bode tak, neg do dvanajstoga leta naj živi i onda se naj utopi. Onda vele 'se tri: ovo dete naj bode jako dober deček da bodo ga jako radi imeli roditelji i drugi ljudi i naj vu dvanajstem letu vumre. Onda 'se stanejo ove tri žene i odido. Vezda pak bogec veli oni ženi koja je rodila: ja sem videl, došle so Sojenice pak so tak tomu detetu odsodile da, gda bode dvanajst let preteklo, onda se naj utopi, i to se bode dogodilo. I istina, ovi stareši so navek pazili na njega da kam do vode ne dojde, da se ne utopi. Vezda, gda so tak jako pazili i gda je dvanajsto leto došlo, navek je vodo iskal, da se utopi, a ne je našel. A ov deček išel je v školo i 'sako jutro miništruvat vu cirkvo. Ve baš gda je miništruval dojde ova njegova vura da se ima utopiti, pak gda je miništruval stane se i ide doli gde je bila blagoslovljena voda pak porine noter glavo i tak vumre ono isto vuro, koja mu je od Sojenic odsojena bila.

2. Tak so bili jenkrat par ljudi vu jedni šumi, žena i mož. Ovi so si tu gospodarili i žena je bila noseča. Onda se dogodi jen pot, pak dojde k ljudem ovim jeden mesar, pak je rekel jeli bi tu pri njih stana dobiti mogel. Oni mu velijo: a zakaj ne? morete tu v zadnji hiži spat. Po noči porodi ova žena jedno dete, a vu zadnjo hižo tam, gde je mesar spal dojde tri belooblečene ženske, pak 'saka je imela v roki svečo, a to so bile Sojenice. Prva veli: no, kaj bo ovo dete? naj bo soldat. Druga veli: ne, sestrice, naj bode obešeno. Tretja veli: a ja, sestrici, ne bo niti tak, neg ovoga mesara, koj tu leži, žena ima baš vezda jedno puco, z onom se naj ov siromak oženi, kajti je ona bogata. Onda velijo 'se na to: no, tak naj bode tak, sestrici. A onda so odišle, a mesar je čul taj spomenek pak ide vu prvo hižo, pak zeme dete pak dene ga vu torbo pak odide. On ide ide 'se dalje i dalje pak dojde v jedno veliko šumo pak nabodne dete na jeden hrast, neg sreča, da je ga vbol med canjke, pak odide. Zaran vu jutro dojde grofov jager vu šumo a psi počno lajati. On si misli: kaj je to? Ide bliže, pokne 's puške, ne je zgodil. Ide 'se bliže i bliže, vidi jedno dete; zeme ga dimo pak ga dá grofu, a grof mu dá ime Najdenik, a svojemu sinu dá ime Karel. Onda su se skup vu školi učili šest let, pak je Najdenik vavek bil boljši od grofovoga sina. Onda jedenkrat preda celo gospodarstvo grof Najdeniku a njegov sin je se oženil vu drugo grofijo. Onda dojde on mesar k njemu, pak ga je prepoznal, pak mu veli da bo vole kupil, da bo pol platil a pol ne, pak mu je dal jedno pismo, pak je rekel, da naj dá ovo pismo njegovi ženi gda pojde v lov. On je išel v lov, pak dá lista materi, mati ga prečteje pak ga pokaže kčeri a kči Najdeniku, a nutri je stalo da naj Najdenika vubijo, pak naj onda skrijo vu pivnico pod lagev. Onda mu pokažo drugi pot po kojem naj ide, da ga ne dostigne mesar. On dojde dimo, pove grofu, grof dá mahom prijeti mesara pak prosoditi. Onda se je oženil s kčerjom njegovom, i dal je gosti, i ja sem pil i jel i još mi je vezda jezik moker.

3. Jedenkrat je došel jeden bogec k jedni hiži spat. Onde se je baš jedno dete narodilo. Taj bogec je spal na klupi i došle su Sujenice, pak su mu odsudile da, gda bu dvajsti let star, onda se bude oženil i da ga bude onda vuk pojel. I tak se je dogodilo. Za dvajsti let došel je bogec drugi put k oni hiži i baš su gosti bile. Onda je počel pripovedati, kaj se bude ž njimi dogodilo, da ga bude vuk još on dan pojel. Onda su se ljudi splašili in navek su za njim išli kam god je on išel. Na večer pak, 'da su išli spat, dojde v zadnju hižu; postal je iz sveće vuk i ga je zagutil.

M. Kračmanov.

Národne povestice.

V „Novicah“ smo brali enkrat národno povest o „jenskem zelji.“ Tudi jez sem slišal v svojem rojstnem kraju večkrat pripovedati od dveh zeliš, kar hočem tukaj priobčiti. Take pravlice so nam žive priče nekdanjih vraž, in za tega voljo nam zanimive.

Pervo teh zeliš je vsem dobro znana praprot. Pripoveduje se, da na kresni večer od enajste do dvanajste ure praprot cvetè in že prec v tisti uri seme zarodí. Kdor tega semena dobi in ga pri sebi ima, razume, kaj se živina med seboj pogovarja. — Bil je nekdanj hlapec, ki je praprotovega semena dobil in potem šel v volovsk hlev spat. Ponoči je slišal, ko je vol svojemu tovaršu rekel: „Škoda je, da bo jutro najni dobri gospodar umerl; zelen pajk mu bo pri jedi s stropa v žlico padel, on ga bo pojedel in zato umerl.“ Drugi dan sedí hlapec zraven gospodarja in gleda in gleda, kdaj se bo pajk gospodarju v žljico spustil. Kmalu res pade pajk gospodarju v žljico, hlapec mu pa to pové in ga tako smerti reši.

Drugo zeliše je neka korenina, ki nima, kar sem jez slišal, nobenega lastnega imena. Korenina ta ima prečudno lastnost, da železo, če se ga dotakne, berž odneha. Silno težko je take korenine dobiti, ker jo le nekteri ptiči poznajo. — Živel je njega dní tat, ki je imel prečudno korenino, s katero je vsake še tako okovane vrata lahko odperl. Kamor se je ž njo dotaknil, je berž železo odskočilo. Korenino tako je pa dobil tako-le. Šel je v gojzd in je najdel votel štor, v katerem so žolne mlade imele. Zabil je štor od zgoraj z železnimi žebli, da žolne niso mogle priti do mladičev. Sedaj je stara ptica priletela in v kljunu prinesla korenino; kakor hitro se je ž njo dotaknila žebeljev, so berž odleteli. Ker pa ptič take korenine drugam ne verže, kakor v ogenj, je pogernil rudeč robec na tla, in ptica je korenino v robec vergla misleča, da je ogenj. Tako je tat korenino dobil.

A. Umek.

Ozir po domačii.

Ker ste v 16. listu letošnjih „Novic“ omenili v živopisu slavnega Jožefa Ressel-na dolenske grajšine „Pleterje“, imenovane po nemško „Pletterjah“, kjer je rajni Ressel za gojzdnarskega agenta služil, dovolite mi, iz okolic te meni dobro znane grajšine kaj povedati.

Pleterje so velika grajšina na Dolenskem, v Šent-Jernejski fari, kantona Kostajnevskega. Stoji ta grajšina tik Gorijancov (Uskokengebirge), kjer leži njeni nezmerno velik gojzd, kjer gnijó silno stare drevésa, ki jih ne more človeška moč iz gojzda strebiti, kjer se Kranjec in Vlah (Horvat) po bratovsko menita, in si sedé na deblih starih bukev (Buchen) pri čutarici dobrega vina vživaje mastno slanino pripovedujeta stare pravlice tega kraja: „od kervavega kamena“, kateri se dan današnji verh Gorijancov še vidi, kjer so naši ajdovski starši mladenča in devico darovali: daleč od „jezera“, ktero ima biti verh te gore, pa hvala Bogu! namesti jezera stoji le luža na tistem kraju, kjer si ljudje domišljujejo veliko nevarno vodo; še več vesta Vlah in Kranjec povedati od sv. Miklavža, ki ima na Gorijancih staro poderto cerkev; turn in ozidje slabo še stoji, pa brez altarja in brez druge oprave cerkvene. Od te cerkve govori stara Šent-Jernejška pesem, ki jo hočem temu spisu priložiti, tako le:

Pojdeš z manoj na Gorijance,
Vidil boš pečene jance;
Tam se svet Miklavž časti,
Vlah pa Kranjca pogosti.

To je južna okolica grajšine Pleterske, nezmerno velik gojzd in hrib (po besedi sedajnega gojzdnarja meri ta hosta 4890 oralov); pa zraven tega gojzda ima grajšina Pleterje res lepe posestva: 10 velicij gruntov njiv, več travnikov; en sam travnik dá vsako leto čez 500 velicij vóz sená;